

4. Постанова Верховного суду у справі № 208/2160/18 від 25 верес. 2023 р. про вчинення засудженим кримінального правопорушення. Судові рішення. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817314>.

5. Постанова Верховного суду у справі № 554/5090/16-к від 29 берез. 2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96074938>.

6. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України № 851-IV від 22 трав. 2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text>.

Ковтун Денис Олександрович,
здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
професор кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, професор
Зарубей Вікторія Володимирівна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах розвитку інформаційних технологій електронні засоби комунікації стали невід'ємною складовою суспільного життя, а цифрова інформація – важливим джерелом доказів у кримінальному провадженні. Особливої актуальності питання використання електронних доказів набуло після запровадження в Україні воєнного стану, оскільки значна частина кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю, державною зрадою, поширенням інформації про переміщення Збройних Сил України, координацією диверсійних дій та воєнними злочинами, здійснюється саме за допомогою цифрових технологій та месенджерів.

Сучасний етап розвитку кримінального процесуального законодавства України характеризується стрімкою цифровізацією процесу доказування, що особливо актуалізувалося в умовах воєнного стану. Повномасштабна збройна агресія російської

федерації проти України спричинила значне збільшення кількості кримінальних проваджень, у яких ключове значення мають електронні (цифрові) докази, а саме: листування у месенджерах Telegram, Signal, WhatsApp, фото- та відеофайли, GPS-дані, хмарні сховища, метадані та інші цифрові сліди [3].

Нині Кримінальний процесуальний кодекс України прямо не містить окремого визначення поняття «електронний доказ», однак відповідно до ст. 84 КПК України доказами у кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню [1]. Водночас практика досудового розслідування та судового розгляду демонструє, що цифрові джерела інформації фактично стали самостійним видом доказової інформації. На цьому зосереджують увагу сучасні науковці, які акцентують на необхідності нормативного закріплення поняття електронних доказів саме у кримінальному процесі [2].

В умовах воєнного стану особливого значення набуло використання месенджерів Telegram, Signal та WhatsApp як джерел доказової інформації. Через зазначені платформи здійснюється координація диверсійної діяльності, передача інформації про переміщення Збройних Сил України, поширення колабораційної діяльності та комунікація між учасниками злочинних груп. Саме тому правоохоронні органи дедалі частіше використовують переписки, скріншоти чатів, аудіоповідомлення та цифрові журнали активності як джерела доказів [3].

Водночас однією з ключових проблем залишається автентичність електронних доказів. Скріншоти листувань можуть бути змінені шляхом редагування, а цифрові файли – модифіковані без видимих ознак втручання. У зв'язку з цим особливого значення набуває використання технічних способів фіксації цифрової інформації, зокрема створення hash-сум, проведення комп'ютерно-технічних експертиз, фіксація метаданих файлів та застосування спеціалізованого програмного забезпечення під час проведення огляду електронних носіїв інформації [4; 5].

Крім того, у практиці досудового розслідування дедалі частіше використовують хмарні-докази – інформацію, що зберігається у хмарних сервісах Google Drive, iCloud, Dropbox тощо. Особливістю таких доказів є те, що фізично вони можуть

перебувати за межами України, що ускладнює процедуру отримання доступу до них. За умов воєнного стану ця проблема набуває особливої актуальності через необхідність оперативного отримання інформації у кримінальних провадженнях щодо воєнних злочинів, колабораційної діяльності та державної зради [3].

Важливим аспектом є також забезпечення балансу між інтересами національної безпеки та дотриманням прав людини. В умовах воєнного стану держава отримала ширші повноваження щодо втручання у приватне спілкування громадян, однак таке втручання повинно відповідати принципам законності, необхідності та пропорційності. Використання цифрових доказів, отриманих із порушенням процесуального порядку, може стати підставою для визнання їх недопустимими відповідно до ст. 86 КПК України.

Прикладом використання електронних доказів в кримінальному провадженні може слугувати постанова Верховного Суду від 2 квітня 2026 року у справі № 607/6413/23. У зазначеному рішенні суд фактично сформував підхід до розуміння електронних (цифрових) доказів у кримінальному провадженні, особливо у справах щодо злочинів проти основ національної безпеки України. Верховний Суд зазначив, що основними доказами у таких кримінальних провадженнях можуть виступати матеріали фотозйомки, аудіо- та відеозаписи, комп'ютерні дані, інформація з відкритих інтернет-джерел, соціальних мереж, а також дані із закритих мереж, зокрема приватних месенджерів Telegram, Signal, WhatsApp та особистого листування з використанням мобільних телефонів чи комп'ютерної техніки [6].

Особливо важливим є те, що Верховний Суд визнав можливість використання інформації, отриманої як із відкритих джерел, так і з приватних електронних комунікацій, за умови дотримання вимог кримінального процесуального законодавства щодо належності, допустимості та достовірності доказів. Суд також зауважив, що інформація, отримана з відкритих джерел, сама по собі не завжди є готовим доказом, однак після належної процесуальної фіксації та перевірки може трансформуватися у повноцінний доказ у кримінальному провадженні.

На нашу думку, така правова позиція Верховного Суду має важливе значення, оскільки нині значна частина кримінально-протиправної діяльності здійснюється із застосуванням цифрового середовища. Передача інформації про переміщення

Збройних Сил України, координація диверсійної діяльності, поширення проросійських матеріалів і комунікація між співучасниками злочинів часто відбувається через месенджери та соціальні мережі. Саме тому електронні докази фактично стали одним із ключових джерел доказової інформації в сучасному кримінальному процесі.

Отже, використання електронних доказів у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану є одним із найактуальніших напрямів розвитку сучасного кримінального процесу. Подальше вдосконалення законодавства має бути спрямоване на нормативне визначення поняття електронних доказів, встановлення єдиних стандартів їх фіксації та зберігання, а також забезпечення належного процесуального контролю за використанням цифрової інформації під час досудового розслідування.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI : станом на 1 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

2. Фігурський В. М. Докази в електронній формі у кримінальному провадженні. *Галицькі студії: Юридичні науки*. Home Page. URL: https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-4-14.

3. Романюк В. В., Фоміна Т. Г. Порядок збирання електронних (цифрових) доказів у кримінальних провадженнях про колабораційну діяльність. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. URL: https://vca.univd.edu.ua/index.php/vca/article/view/261?utm_source.

4. Гришук В. Р. Електронні (цифрові) дані у кримінальному провадженні: від електронного сліду до доказу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Home Page. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.93.5.9>.

5. Рогатинська Н. З., Летняк І. Електронні докази у кримінальному провадженні: проблеми збирання та оцінки допустимості. *Наукові записки. Серія «Право»*. 2025. № 18. С. 196–201. <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2025-18-196-201>.

6. Постанова ВГСУ від 2 квіт. 2026 р. у справі № 607/6413/23. URL: https://protocol.ua/ru/postanova_vgsu_vid_02_04_2026_roku_u_spravi_607_6413_23/.